

Melkkein suomalainen

Lapsena Suomeen muuttanut Aleksandra Topchii on huomannut sulhtaautuvansa itseensä ukrainalaisittain: yrittä edes. Niin maahanmuuttajan on tehtävä tullakseen hyväksytyksi, hän sanoo. ▶ B 2-6

Äänikirjat | Suomalaiskirjailijoiden tuloissa iso käänne ▶ B 14-16

SUNNUNTAI

Featuretoimitus
Esihenkilö: Tuomas Kaseva
tuomas.kaseva@hs.fi

Tutkiva ryhmä
Esihenkilö: Salla Vuorikoski
salla.vuorikoski@hs.fi

ULKOPUOLISET

KALLE KOPONEN / HS

Aleksandra Topchii ei ollut vielä viittäkään, kun perhe muutti Suomeen. Ulkopuolinen olo kesti pitkään ja haaleni vasta lukiossa.

”Tulin hypertietoiseksi siitä, että olin maahanmuuttaja”

Aleksandra Topchii, 19, muutti Suomeen Ukrainasta 2009. Hänen vanhempansa ottivat asuntolainan ja alkoivat juoda juhlamokkaa, koska se on suomalaista.

Kun vanhemmat ajoivat perheen muuttokurssia Ukrainasta Suomeen, lähes viisivuotias Aleksandra Topchii sai makoilla purnaisen Seat Cordoban takapenkillä. Sieltä hän katseli katavalojen hehinauhaa ja ajatteli, että ulkomaille muuttaminen on hienoa.

Vuotta myöhemmin hän täytti kuusi ja sai vanhemmitaan vaaleanpunaisen paljettimekon, ehkä kirpputorilta. Se päättiään hän pääsi katsomaan porsaita naapurin maatilalle, jossa hänen isänsä oli töissä. Se oli ihmeellinen ja hieno päivä.

Koulun alettua näkymä Suomeen, omaan itseän ja perheeseen alkoi muuttua. Koulussa kuuli muiden kesäloimista, mökkimatkoista, veneretkistä, juhlista ja mummoiloista.

”Ei se ollut sellaista, että minulle olisi sanottu, etten kuulu joukkoon, ei ainakaan usein. Aloitin itse vertailla ja huomasin, mi-

tä kaikkea muulla oli ja mitä minulta puuttui.”

Rahaa oli vähän, ja elämä siksi monin tavoin epävarmaa. Ukrainassa yliopistopettäjänä toiminut äiti ei saanut alkusi pienillä tuloilla.

Mutta ei kyse ollut pelkästään rahasta. Luokkakaveriella oli paljon muutakin, mitä hänellä ei ollut: Sujuvaa suomea puhuvat vanhemmat, jotka tiesivät, miten yhteiskunta toimii. Samallaseudulla asuvia sukulaisia ja tuttavita, siis juuret ja yhteys muihin.

Topchin perheeltä puuttui tämä kaikki. Vähitellen tietoisuus siitä alkoi muuttaa identiteettiä.

”Vertasin jatkuvasti itseäni muihin. Tulin hypertietoiseksi siitä, että olin maahanmuuttaja, jolla ei ollut siteitä tähän maailmaan eikä kulttuuriin. Oli henkisesti tosi ulkopuolinen olo.”

Vähitellen perhe alkoi suomalais-tua. Äiti sai töitä mutta ei enää teettänyt työasuiksi jakkupukujia onpelijalla, kuten Ukrainassa,

vaan alkoi pukeutua rennommin. Korokengät jäivät aamuisin kotiin. Ikkuunaan ripustettiin Marinekon verhot, ulkoilua varten ostettiin tuulihousut.

Ukrainassa perhe oli asunut neuvesto-alkaisessa kerrostalossa, jossa parvekkeet rapistuneet ja putket vetelivät viimeistään. Seinät oli päällystetty kukkatapetein ja lattiat itämaisin matoin. Suomessa vanhempien koda hallitsevat valkoinen, musta ja harmaa.

Iltapäivisin juodaan juhlamokkaa, syödään ruisleipää ja Olermannia.

”En edes pidä juhlamokasta, mutta ne ovat tärkeitä hetkiä. Niiden kautta syntyy tunne, että kuulutaan tähän maailmaan.”

Suomalaista on sekin, että otettiin asuntolaina ja hankittiin koti rivitalosta, istutettiin tulppaneja pihalle.

Topchiin on silti vaikea vastata kysymyksen suomalaisuudesta. On kansalaisuus ja passit, suomalainen koulu käytyä, lakkaiset odottamassa joulukuussa, ajattelussakin paljon suomalaista.

Mutta ei Ukrainaa hänestä lähde. Joskus kahden kotimaan ajattelutavat törmäävät yhden ihmisen sisällä.

Näin voi käydä esimerkiksi jaksamisen ja mielenrenteytyksen liittyvässä asiassa. Suomessa niihin suhtaudutaan Topchiin mukaan empaattisemmin, henkistä hyvinvointia pidetään arvossa. Ukrainassa ajattellaan, että oltava itseäsi niskasta kiinni.

”Se ei oikeastaan ole tyytyä vaan enemminkin siitä, että itsestä huolehtiminen nähdään eri tavalla.”

Jos ystävä väsy, Topchii ajattelee suomalaisittain, lohduttaa ja tukee. Mutta itseensä hän huomaa suhtautuvansa ukrainalaisittain: yrittä edes.

Tämä näky jo lapsena. Hän halusi koulusta parhaita arvosanoja, jotta vanhemmilla olisi edes jotain, mistä olla ylpeitä vierassa maassa.

”Purskahdin itkua, kun todistuksen keskiarvo oli 9,9.”

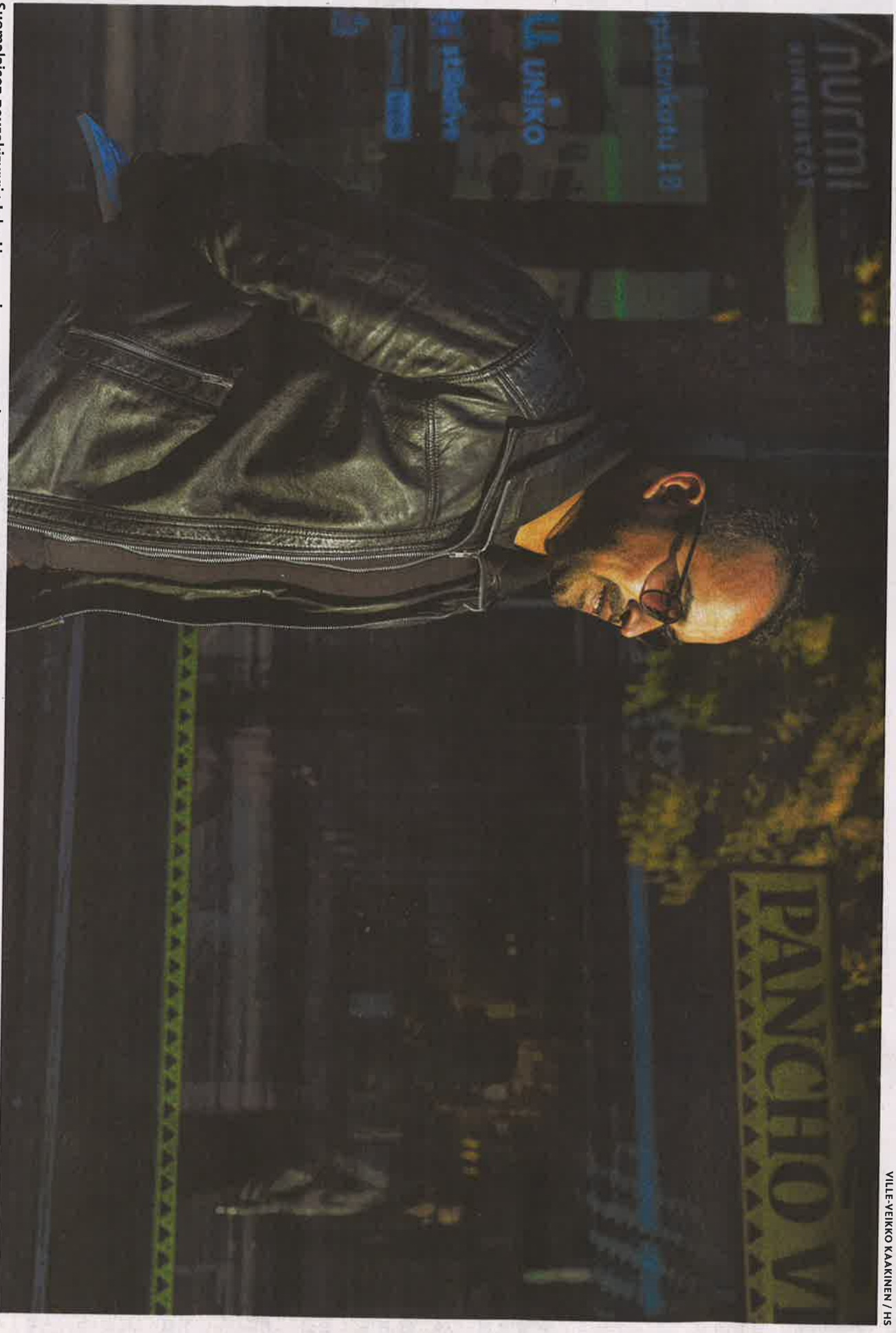
Aidinkielen kympeistä hän oli ylpeä. Ne osoittivat, että hän osaa suomea paremmin kuin moni täällä syntynyt. On siis yrittänyt.

Niin maahanmuuttajan on tehtävä, jotta tulee hyväksytyksi, Topchii sanoo. On oltava sopivan rauhallinen, käyttävä töissä, maksettava verot. Tuotava jotain yhteiseen pöytään.

SUNNUNTAI

Viisi maahanmuuttajaa kertoo, millaista Suomessa on elää ja miten pitää olla, jotta kelpaisi suomalaisille. Kun joku huutelee, esimerkiksi Hamdi Mohamed Hagi Ali ja Yasin Omer yrittävät katsoa kohti ja hymyillä.

Satu Vasantoja HS

VILLE-VEIKKO KAAKINEN / HS

Suomalaisen neurokirurgin Juha Herresniemen tapaminen ratkaisi Iftakter Hossainin elämän suunnan.

”Suomalaiset eivät ole tottuneet, että kirurgi voi näyttää tältä”

Iftakter Hossain, 36, muutti Suomeen Bangladeshista. Hän uskoo, että menee vielä kauan, ennen kuin suomalaiset lakkaavat pelkäämstä hänen näköistään miestä.

Bangladeshissa syntynyt Iftakter Hossain, tuttavallisemmin Ifti, päätyi Suomeen, koska yksi maailman parhaista avokirurgeista, Juha Herresniemi, oli suomalainen. Nuori lääketieteen opiskelija Hossain uskaltui jutustella Herresniemen kanssa kansainvälisessä konferenssissa.

Pelotti, sillä kirurgit voivat olla itsetietoisia väkeä.

Dear sir, miten voitte, Hossain aloitti. Suomeksi puhuttelu kääntyiisi kaiketi herroitteluksi.

Herresniemi vastasi, ettei ole sir vaan Juha.

Se keskustelu ratkaisi Hossainin tulevaisuuden suunnan. Hän halusi erkoistua neurokirurgiksi Suomessa.

”Juha oli ensimmäinen suomalainen, jonka tapasin. Hieno kirurgi, sivistynyt kosmopoliitti ja hyvä ihminen.”

Sen jälkeen Hossainin hyvä suomalaisusonni on jatkunut.

Kohdalle on osunut kollegoita, jotka ovat tutustuttaneet maahan, kieleen ja kulttuuriin, vieneet saunaan, avantoon ja hevikeikoille. Opastaneet kaikkeen siihen, mitä pidetään erityisen suomalaisena.

”Kerran myöhästyin kokouksesta kahdeksan minuuttia. Minulle sanottiin hei, että ei tämä mitään Italia ole.”

”Kukaan ei ole kiussanut. Ei minulle ole huudettu eikä sanottu mitään ikävää.”

Potilas saattaa tosin joskus hätkähtää, kun tapaa leikkaavan lääkärinsä ensimmäistä kertaa. Ja jos sairaaan ulkopuolella joku kysyy ammatista, ei vastauستا yleensä uskota.

Suomalaiset eivät ole vielä tottuneet siihen, että kirurgi ja tutkija voi näyttää sellaiselta kuin minä, Hossain arvelee.

Keskustelukuppani saattaa väittää, että Hossainin puhe on bullsittia, täytyä soopaa. Joskus se suretaa, mutta iintää hän ei ryhdy.

”Jokaisella on oikeus ajatella omalla tavallaan. En minä voi ottaa ihmisten avoja ulos

ja korjata niitä”, hän sanoo ja naurahtaa siten. ”Pätsi leikkaussalissa tietysti voiin.”

Kysymys rasismista saa Hossainin vähän vaivautuneeksi. Koko sana on hankala. Sitä käytetään hänen silloinkin, kun kyse on väärinkäsityksistä tai vierauden pelosta.

Hän uskoo, että Suomessa kohdellaan hyvin maahanmuuttajaa, joka opettelee kielen ja paikalliset tavat.

”Mutta jos ei opettele kieltä eikä tottele sääntöjä, voi tulla konflikteja.”

Hossainin väitöskirjan ohjaaja sanoi hei aluksi, että väitöskirjan tai erikoistumisen kanssa tuskin tulee ongelmia, ne luonnistuvat kyllä. Mutta jos alkoo asua Suomessa vuosia, on opeteltava myös kieli ja kulttuuri, muuten ei mistään tule mitään.

”On mentävä mukaan yhteisöön. Jos ajattelee olevansa ulkopuolinen, saa olla ulkopuolinen koko ikänsä.”

Hossain on mielestään onnistunut sopeutumaan Suomeen hyvin. Siinä ovat auttaneet ystävät ja kollegat Tyksin (Turun yliopistollinen keskussairaala) neurokeskuksessa. Sairaalaassa häneen luotetaan.

Vapaa-ajalla huomaat, että luottamus ulkomaalaisiin on ohutta.

Baareissa kaikki sujuu hyvin, jos menee yhdessä suomalaisten kavereiden kanssa. Jos menee yksin, tilanne on toinen.

”Ehtän pahastu, en halua yleistää enkä loukata”, Hossain sanoo ja epäröi hetken.

”Saanko olla brutaalin rehellinen? Suomessa käytetään aika paljon alkoholia. Silloin ihmiset alkavat avautua ja suusta voi tulla ihan miä vain.”

Iltaisin huomaa senkin, että monet naiset pelkäävät miehiä, jotka eivät näytä eurooppalaisilta.

”Mutta en sytyä siitä suomalaisia naisia. Ehkä heillä on huonoja kokemuksia.”

Kun Hossainia pelätään, hän väistää takasemmalle. Ei se hyvältä tunnu, mutta mitakaan vaihtoehtoja ei oikein ole.

Hän uskoo, että kestää vielä pitkään, ennen kuin hänen näköisensä ihmiset eivät enää herätä pelkoa tai ihmyystä. Siksi hän yrittää selittää kaikki parhain päin ja ajatella sitä hyvää, mitä on Suomessa saanut.

”Positiivisuus on keino jaksaa.”

JATKUU SEURAVALLA SIVULLA ►

SUNNUNTAI

”En koskaan kohdannut tällaista Lontoossa”

Hamdi Mohamed Haji Ali, 26, muutti Suomeen Somaliasta vuonna 2006. Aikuisena hän havahtui siihen, että oli pitkään vähätellyt arjen rasismia.

Isän ohjeet olivat selvät, ja niitä toistettiin kotona usein: Älä reagoi, älä välitä, anna olla. Katso maahan ja väistä. Jos se ei riitä, kävele pois.

Tätä oppia Hamdi Mohamed Haji Ali on noudattanut lapsesta saakka, kun joku on käskennyt palata takaisin sinne, mistä on tullut tai alkanut avautua siitä, mitä mieltä on somaleista.

Vastaan ei kannata sanoa, muuten tilanne karkaa helposti käsistä.

On parempi ennakoida, etenkin busseissa, junissa ja metroissa, sillä julkisessa liikenteessä rasistisia purkauksia tulee useammin kuin muualla.

”Huomaan jo katseesta, milloin joku ei näe minussa ihmistä. Sen huomaa, kun on kasvanut rasistien kanssa. En nyt ehkä sa taprosettisesti tunnistaa mutta 75-prosenttisesti kyllä.”

Silloin Hamdilla on tapana katsoa kohin ja hymyillä.

”Yriän viestä, että hei, ei tässä hätää, olen samanlainen ihminen kuin sinä. Jotkut hymyilevät takaisin, mutta suurin osa katsoo tyhjällä ilmeellä.”

”Muistutan myös itselleni, että älä tuomitse, älä ole ennakkoluuloinen. Koska en halua, että minunakaan kohtaan ollaan.”

Viime vuodet Hamdi on sukkuloimut monien kulttuurien välillä. Neljää vuotta sitten hän lähti Lontooseen opiskelemaan psykologiaa. Hän valmistui kandidaatiksi heinäkuussa ja muutti takaisin Suomeen elokuussa.

Pian Suomen paluun jälkeen hän kävi ystävänsä kanssa ravintolassa. Sen unisexvessassa tuli vastaan mies, joka alkoi tivata,

mitä naiset tekivät ravintolassa Helsingissä ja käski mennä vessaan Somaliiaan.

”Koko neljän vuoden aikana en kohdannut Lontoossa mitään tällaista. Ei tullut koskaan sellainen olo, että en kuuluisi sinne.” Lontoossa hän havahtui siihen, että oli tottunut ohittamaan rasistiset kommentit ja ajattelemaan, etteivät ne häiritä.

”Ennen Lontoota en ollut tajunnut, miten paljon kohtasin rasismia Suomessa. Olin jotenkin sisäistänyt sen osaksi omaa elämää.”

Hamdi on keskustellut rasismikokemuksista myös Lontoossa kasvanneiden serkkujensa kanssa. Ero Suomeen on selvä.

”Kukaan ei ole koskaan käskennyt heitä muuttamaan pois.”

”On sielläkin ennakkolunoloja, mutta ne liittyvät enemmän uskontoon kuin ihonväriin. Terroristikommentteja ja selaisista.”

Suomessa kehoitetaan usein olemaan maassa maan tavalla, etenkin jos puhuu somalia julkisella paikalla.

”Joo, ymmärrän kyllä, että maassa eletään maan tavalla, mutta on siinä vähän seläinhenkin ajatus, että pitäisi luopua part of my identity losasta omaa identiteettiä. Lopputuloksena lopuksi olen kuitenkin somalla, vaikka koeinkin olevani suomalainen.”

Kesällä Hamdi vieraili pitkästä aikaa sukulaisten luona Somaliassa. Surku oli koolla ja kaikilla oli jatkuvasti asioita. Puhuttava oli taukomaaton, ja hälinä jatkui aamusta iltaan.

”Olin silleen, että aah, en kestä. Haluan vilkoksi mökille omaan rauhaan.”

Kun vetäytymistä yritti, oven taakse ilmestyi heit huolestunut tää koputtamaan ja kyselemään, mikä hänellä oli hätänä.

Hätää ei ollut.

Silloin Hamdi huomasi itsekin, miten syvässä suomalaisuudessa ja hiljaisuuden kaipuudessa on.

”Sun pitää kasvattaa Suomen taloutta”

Yasin Omer, 34, muutti Suomeen Somaliasta vuonna 2015. Hän kestää rasistisen huutelun mutta ilmettelee, mikseivät maahanmuuttajat saa tehdä töitä.

Yasin Omer tuli Suomeen turvapaikanhakijana vuonna 2015.

”Huomasin heti, että tämä on rauhallinen maa ja täynnä hyviä ihmisiä. Spt-läiset, kirkkolaiset, opettajat. He auttoivat kaikessa, etsivät töitäkin.”

Rasistisin huutelijoihin Yasin yrittää luoda kontaktin hymyillenällä.

”Mä olen aina hymyilymies.”

Aluksi se oli helppoa, kun ei osannut suomea eikä ymmärtänyt, mitä ihmiset sanoivat. Kun kielitaito karttui, alkoi suuttua.

Yasiniin on myös käyty käsitä. Junassa samaan vaunuun astui miehiä, joista yksi alkoi kiskoa häntä kauluksesta. Toinen löi takaa päin. Onneksi vaunussa oli myös vanusmiehiä, jotka tulivat apuun ja soittivat häitä keskustukseen.

Pahin rasismi ei silti näy junissa tai kaduilla, hän sanoo. Se näkyy siinä, että työtä on vaikea saada.

Yasin on merkonomi ja opiskelee kasvatusta ja ohjauksia. Opintoja on kolmena päivää viikossa, neljänä päivänä voisi tehdä töitä.

Hän tekee vapaaehtoistyötä järjestöissä ja palkallisista keikkatyöistä Helsingin kaupungille. Lisäksi hän keikkaillee henkilöstövuokrausyritysten kautta kauppoissa ja ravintoloissa.

Silti työtä on liian vähän. Esimerkiksi kasvatukselle ei vuokrausyrityksestä ole tarjottu, vaikka hän on niitä aiemmin tehnyt.

”Sanotaan vain, että nyt ei ole paljon duunii tarjolla. Kuitenkin tiedän, että kauppa olisi haluttu minut.”

”En jaksa välittää, jos joku huutaa. Mutta jos systeemi on rasistinen, se on isompi asia.”

Yasin on elänyt Suomessa sekä turvapaikanhakijana että paperittomana ennen kuin sai oleskeluluvan. Hän antaisi molemmille ryhmille oikeuden työntekoon ilman tiukkoja ehtoja.

Tiukat ehdot työntekolle ovat hänen mielestään väärin ja tulevat kalliiksi yhteiskunnalle. Hän itsekin tuli.

”Se on surullista. Mä halusin tehdä työtä ja auttaa tätä maata”, hän sanoo. ”Ihmiset ansaitsevat työtä, ja niiden pitää tehdä työtä eikä istua kahviloissa. Sun pitää kasvattaa Suomen taloutta.”

JATKU SEURAVALLA AUKAMALLA ►

SUNNUNTAI

KALLE KOPONEN / HS

Hamdi Mohamed Hagi Ali ja Yasin Omer tekevät vapaaehtoistyötä muun muassa Suomi-Somalia-seurassa.

SUNNUNTAI

”En koskaan tule olemaan yhtä fiksu suomeksi kuin espanjaksi”

Sergio Losilla, 39, muutti Suomeen Espanjasta 2006. Monen suomalaisen mielestä hän on ”hyvä maahanmuuttaja”.

Minähan olen todella etuoikeutettu maahanmuuttaja, Sergio Losilla sanoo heti aluksi. Lause toistuu haastattelun aikana vielä monta kertaa.

Hän tietää varsin hyvin olevansa ”hyvä maahanmuuttaja”, sellainen joka kelpaa useimmille maahanmuuton vastustajillekin. Onhan hän korkeasti koulutettu, valkoinen tietotekniikan osaaja ja koroisin suomalaisille tutusta Espanjasta.

Alun perin hän tuli Suomeen opiskelamaan laskennallista kemiaa. Alku oli helppo, sillä vaihto-ohjelman opiskelijoilta oli järjestetty kaikki valmiiksi.

Osallistujia oliin vastassa lentokentällä, käteen annettiin uuden kodin avain ja ensimmäisenä perjantaina odottivat juhlat.

Alku ei siis ollut yksinäinen, kuten maahanmuuttajilla usein on. Byrokratiasta ei tarvinnut huolehtia. Ei tarvittu viisumia eikä oleskelulupaa.

Kun muut vuoden päästä palasivat kotimaihinsa, Losilla päätti jatkaa opintoja Suomessa.

Espanjalainen kemisti ja ohjelmistokehittäjä otettiin Suomessa hyvin vastaan. Toistuvia siesta- ja mañana, mañana -vitsejä pahempia reaktioita ei ole tullut vastaan.

”Suomeen ei ole tullut niin paljon espanjalaisia, että se olisi alkanut ärsyttää. Britanniaassa espanjalaisille saatetaan sanoa, että mene kotiasi.”

Losillalle sen sijaan toistellaan, että emme me sinua tarkoita, kun haluamme rajoittaa maahanmuuttoa.

Se saa hänen olonsa vaivautuneeksi.

”Okei, ei puhuta minusta. Kenestä sitten? Luulevatko he, että he voivat jakaa ihmiset hyviin ja huonoihin? Sehän on mahdotonta, lapsellinen ajatus.”

Losilla on työskennellyt Suomessa ensin väitöskirjantekijänä ja nyt ohjelmistokehittäjänä. Molemmilla aloilla on totuttu kansainvälisiin työyhteisöihin ja siihen, että ihmiset muuttavat maasta toiseen.

”Niin se on ollut aina. Porukkaa tulee, porukkaa lähtee. Tuntuu ihan absurdilta, että sitä rajoitettaisiin lailla.”

Losilla on asunut Suomessa nyt 18 vuotta, mutta suomalainen hän ei mielestään ole. Vaikka ystävät ovat valmiita ottamaan joukkoonsa, hän on joukossa aina erilainen. Usein ai-noa, joka joutuu pitämään tankoja pu-huussaan, etsimään sanoja ja hakemaan tapaa ilmaista joku monimutkaisempi asia.

”Kun puhun suomea, en koskaan tule olemaan yhtä fiksu kuin espanjan tai englannin kielellä. Niin se vain on.”

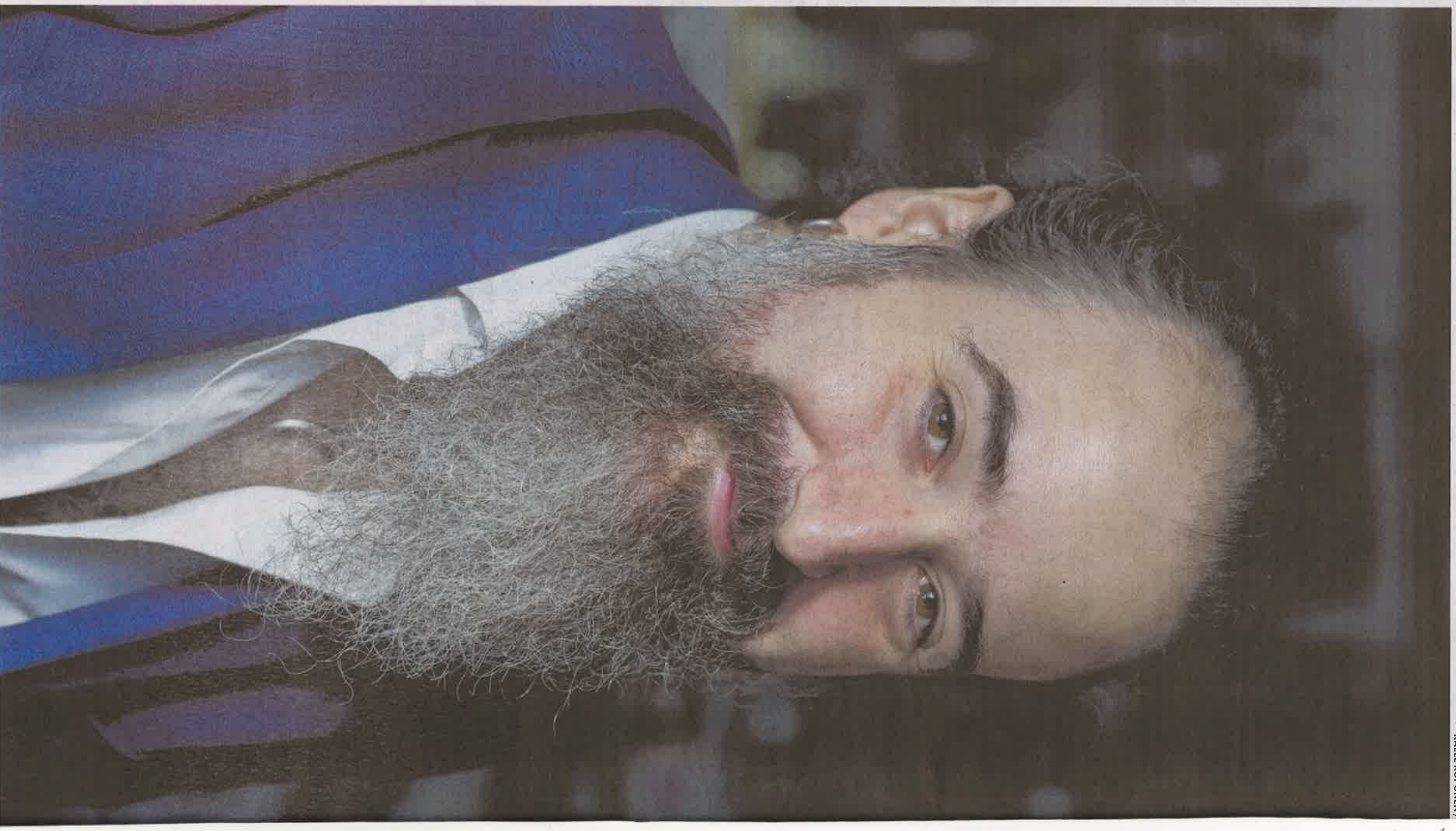
Lokakuussa Losilla vieraili perheensä kanssa kotiseudullaan Madridissa. Siellä sai puhua äidinkieltään, mutta samalla kä-vi selväksi, että tuttavilleen hänestä oli tullut ulkomaalainen.

”Espanjassa kaikki rakastavat kritisoida Espanjaa, mutta jos minä tein sitä, porukka ei tykännyt.”

Losilla pehmeni sanojaan vakuuttamalla, että hän kritisoi yhtä lailla Suomeakin. Hänestä niin espanjalaiset kuin suomalaisetkin uskovat turhaan, että Suomessa on kaikki paremmiin.

Se ei ole totta. Silti Losilla on kotoutunut Suomeen hyvin, oppinut molemmat viralliset kieletkin. Ei täydellisesti mutta tarpeeksi hyvin.

Se riittää hänelle.

KALLE KOPONEN /

Sergio Losilla ei koe olevansa suomalainen eikä sellaiseksi aikoakaan. Riittää kun on kotoutunut tarpeeksi hyvin.